

UTKAST

Stockholm den [datum]

Värmlands tingsrätt
Box 188
651 05 Karlstad

Ansökan om stämning

Kärande:

Erik Dahlström, [redacted]
[redacted]
[redacted]

Ombud:

Juristerna Elsa Haggård och
Erica Wide

elsa.haggard@centrumforrattvisa.se
erica.wide@centrumforrattvisa.se

Centrum för rättvisa
Box 2215
103 15 Stockholm

Svarande:

Arvika kommun
671 81 Arvika

Forum:

10 kap. 1 § 3 st. rättegångsbalken

Saken:

Skadestånd

1 YRKANDEN

- 1.1 Erik Dahlström yrkar att tingsrätten ska förplikta Arvika kommun att betala 250 000 kronor tillsammans med ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för delgivning av stämningsansökan till dess betalning sker.
- 1.2 Erik Dahlström yrkar ersättning för sina rättegångskostnader med ett belopp som kommer att anges senare.

2 VAD MÅLET HANDLAR OM

- 2.1 Erik Dahlström var som barn placerad i särskola under sex års tid. Efter att han i flera år upplevt att han inte hörde hemma i särskolan tog han som 15-åring själv initiativ till en ny utredning för att gå till botten med om han verkligen tillhörde särskolans personkrets.
- 2.2 Den nya utredningen visade att Erik Dahlström inte hade någon utvecklingsstörning, vilket är en grundläggande förutsättning för att vara placerad i särskola. Så snart detta hade uppdragats beslutade kommunen att särskoleplaceringen skulle upphöra. Därefter återgick Erik Dahlström till grundskolan där han läste årskurs nio.
- 2.3 Genom en tillsyn som senare genomfördes bedömde Skolinspektionen att kommunens utredning inför att Erik Dahlström placerades i särskola hade varit bristfällig i flera avseenden.

- 2.4 Att Erik Dahlström felaktigt varit placerad i särskola under större delen av sin skolgång har inneburit begränsningar av hans möjligheter att vidareutbilda sig, eftersom barn som genomgått utbildning i särskola inte kvalificerar för en ordinär gymnasie- eller högskoleutbildning. Trots svårigheterna detta fört med sig yrkesarbetar Erik Dahlström idag som busschaufför.
- 2.5 Frågan i målet är om Erik Dahlström har rätt till ideellt skadestånd av Arvika kommun på grund av att kommunen överträtt hans rätt till utbildning enligt 2 kap. 18 § regeringsformen och artikel 2 första tilläggsprotokollet till Europakonventionen, genom att placera honom i särskola trots att det saknats förutsättningar för en sådan placering.

3 GRUNDER

- 3.1 Arvika kommun beslutade den 30 maj 2005 att Erik Dahlström skulle tas emot i särskola. Beslutet var behäftat med följande brister.
- 3.2 För det första angav kommunen inga skäl för beslutet. Kommunen redovisade inte någon helhetsbedömning av om Erik Dahlström tillhörde särskolans personkrets och om samtliga förutsättningar för en särskoleplacering var uppfyllda. Kommunen redovisade inte heller någon bedömning av om särskoleplaceringen var förenlig med barnets bästa.

- 3.3 För det andra var den pedagogiska utredningen som låg till grund för beslutet inte tillräcklig eftersom den saknade en bedömning av om Erik Dahlström kunde förväntas nå grundskolans kunskapsmål med det stöd han hade rätt till och om alla grundskolans möjligheter att bistå Erik Dahlström var uttömda. Det saknades också en redogörelse för Erik Dahlströms kunskapsutveckling och vilka insatser som hade gjorts för att anpassa utbildningen efter hans behov. Dessutom ansåg sig utredarna sakna behörighet att genomföra en pedagogisk utredning.
- 3.4 För det tredje inhämtade kommunen inte en sådan medicinsk utredning beträffande Erik Dahlströms hälsotillstånd som krävdes inför ett beslut om särskoleplacering.
- 3.4.1 För det fjärde framkom av utredningen att Erik Dahlström bedömts ligga i gränslandet för diagnosen lindrig utvecklingsstörning. Mot bakgrund av detta, samt att Erik Dahlström har en medfödd hörselskada, borde kommunen ha följt upp och kontrollerat om Erik Dahlström verkligen tillhörde särskolans personkrets. Kommunen gjorde emellertid inte några uppföljningar eller kompletterande utredningsåtgärder.
- 3.5 Kommunens agerande har fått till följd att Erik Dahlström felaktigt har varit placerad i särskola under sex års tid. Detta har inneburit att Erik Dahlström inte har fått den utbildning som han har haft rätt till enligt 2 kap. 18 § regeringsformen och artikel 2 första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

3.6 Till stöd för det begärda skadeståndets skälighet åberopar Erik Dahlström följande omständigheter. Den felaktiga placeringen i särskola varade i sex års tid och har inneburit begränsningar av hans studie- och yrkesmöjligheter. Den felaktiga placeringen har präglat Erik Dahlströms självbild och han känner idag stor sorg över det han aldrig kommer att kunna uppnå till följd av särskoleplaceringen. Erik Dahlström var ett barn när den felaktiga särskoleplaceringen pågick och han hade därför svårt att på egen hand tillvarata sina rättigheter.

4 SAKOMSTÄNDIGHETER

4.1 Erik Dahlström placerades som barn i särskola

4.1.1 Erik Dahlström är idag 26 år gammal och arbetar som busschaufför i Karlstad där han kör skolbuss. I framtiden drömmer han om att driva ett eget företag. Han lever ett aktivt liv med sin fru och deras hund. Tillsammans spelar de innebandy och semesterar med sin motorbåt på Vänern om somrarna. Erik Dahlström har aldrig låtit sig hindras av att han, på grund av en CP-skada, har begränsad rörlighet i benen.

4.1.2 År 2003 började Erik Dahlström årskurs ett i grundskolan i Arvika. På grund av en hörselnedsättning hade han svårt att höra sin lärare i klassrummet och att följa med i undervisningen.

4.1.3 I mars 2004, när Erik Dahlström var åtta år gammal, genomgick han en psykologisk utredning vid barn- och ungdomshabiliteringen i Arvika. Enligt utredningen låg vissa av Erik Dahlströms testresultat kring gränsvärdena för lindrig utvecklingsstörning. Psykologen bedömde därför att han hade en

lindrig utvecklingsstörning (se Psykologutlåtande den 31 mars 2004, bilaga 1).

- 4.1.4 På grund av att Erik Dahlström bedömdes ha en lindrig utvecklingsstörning initierade Arvika kommun en utredning om att han skulle placeras i särskola. Företrädare för skolan kontaktade Erik Dahlströms föräldrar och förklarade att det bästa för Erik Dahlström var att en sådan placering kom till stånd.
- 4.1.5 Mot bakgrund av skolans rekommendation gav föräldrarna under våren 2005 in en framställan till kommunen om att Erik Dahlström skulle placeras i särskola (se Framställning om utbildning i särskola den 19 maj 2005, bilaga 2).
- 4.1.6 Inför beslutet om särskoleplacering inhämtade kommunen, utöver det psykologutlåtande som nu var ett år gammalt, även en pedagogisk och en social utredning. Någon medicinsk utredning inhämtades inte.
- 4.1.7 Den pedagogiska utredningen bestod av en blankett som fyllts i av två lärare, varav en var Erik Dahlströms mentor i årskurs 1–2. Av utredningen framgick i huvudsak att Erik Dahlström var en aktiv och social pojke, snäll kompis och bra på att leka. När det gällde skoluppgifter behövde han ha tid på sig och han hade svårt att hålla långa instruktioner i minnet. Vidare noterades att han hade en hörselnedsättning på vänster öra. Slutligen angav lärarna att rubriken på blanketten, ”Pedagogisk utredning”, var felaktig eftersom de som klasslärare inte utförde pedagogiska utredningar (se Pedagogisk utredning, bilaga 3).
- 4.1.8 Den sociala utredningen bestod av ett dokument rubricerat ”socbeskrivning” som upprättats av en skolkurator. Av

utredningen framgick att Erik Dahlström bodde med sin familj i närheten av skolan, att far- och morföräldrar fanns i familjens nära nätverk och att Erik Dahlström var en aktiv pojke med stor social kompetens (se Social utredning, [bilaga 4](#)).

- 4.1.9 Den 30 maj 2005, när Erik Dahlström var tio år gammal, beslutade kommunen att han skulle flyttas till särskola. Till beslutet bifogades den psykologiska, pedagogiska och sociala utredningen. Kommunen anförde inga skäl för beslutet (se Beslut om utbildning i särskola den 30 maj 2005, [bilaga 5](#)). Höstterminen 2005 började Erik Dahlström årskurs tre i särskolan.
- 4.1.10 Erik Dahlström vantrivdes i särskolan och upplevde att han inte hörde hemma där. Under åren i särskolan framförde Erik Dahlström upprepade gånger till sina lärare en önskan om att flyttas till grundskolan. Han vände sig även till skolans rektor och ifrågasatte särskoleplaceringen. Det vidtogs dock inga åtgärder från skolans sida för att utreda om placeringen var korrekt.
- 4.1.11 Våren 2011 var Erik Dahlström 15 år gammal och gick i årskurs åtta. Eftersom han alltjämt upplevde att han inte hörde hemma i särskolan tog han på eget initiativ kontakt med en psykolog för att få till stånd en ny utredning. En utredning genomfördes därefter vid barn- och ungdomshabiliteringen på Centralsjukhuset i Karlstad, varvid det kunde konstateras att Erik Dahlström inte hade någon utvecklingsstörning. Den ansvariga psykologen konstaterade att Erik Dahlström visserligen hade vissa svårigheter men satte dessa delvis i förbindelse med hans hörselskada (se Psykologisk utredning den 22 februari 2011, [bilaga 6](#)).

- 4.1.12 Psykologen kontaktade Erik Dahlströms föräldrar och beklagade att hennes kollega sju år tidigare hade ställt fel diagnos på Erik Dahlström. Hon uppgav att han aldrig hade haft någon utvecklingsstörning och att diagnosen varit felaktig.
- 4.1.13 När föräldrarna blev informerade om att den ursprungliga diagnosen inte stämde gjorde de en anmälan till enhetschefen och rektorn vid skolan om att Erik Dahlström skulle upphöra att vara elev i särskolan och åter beredas plats i grundskolan (se Anmälan om upphörande av särskoleplacering den 25 maj 2011, bilaga 7).
- 4.1.14 Den 7 juni 2011 fattade kommunen beslut om att Erik Dahlström inte längre skulle vara placerad i särskolan. Läsåret hösten 2011 började Erik Dahlström årskurs nio i grundskolan (se Beslut om upphörande av särskoleplacering, bilaga 8). Han hade då varit särskoleplacerad i sammanlagt sex års tid.
- 4.1.15 När Erik Dahlström åter placerades i grundskolan hösten 2011 hade han ett år kvar i skolan. Ett år var dock inte tillräckligt för att Erik Dahlström skulle kunna ta igen de kunskapsluckor han hade fått efter sex år i särskolan. Han klarade visserligen att nå kunskapskraven för både godkänt och väl godkänt i ett par ämnen, men inte i svenska, engelska och matematik. Han gick därför ut grundskolan utan gymnasiebehörighet (se Slutbetyg, bilaga 9).
- 4.1.16 Såvitt avsåg engelska och svenska konstaterade lärarna att underlag för betygssättning saknades. I ämnena geografi, historia och samhällskunskap påtalade läraren att Erik Dahlström tidigare hade varit placerad i annan skolform och därför inte deltagit i alla undervisningsmoment. Hans svårigheter att nå kunskapsmålen

berodde därför sannolikt på att han saknade baskunskaper sedan tidigare (se Pedagogisk kartläggning den 20 december 2011, bilaga 10, och Skriftlig bedömning för elev i år 9 som saknar slutbetyg, bilaga 11).

4.1.17 När Erik Dahlström inte lyckades kvalificera sig för gymnasieskolan påbörjade han inledningsvis det så kallade individuella programmet, men valde efter en tid att avsluta sin skolgång. I stället tog han kontakt med fordonsverkstäder i närområdet och lyckades på så sätt skaffa sig en praktikplats. Därefter utbildade han sig till busschaufför och kör idag skolbuss.

4.2 Skolinspektionens tillsyn har påvisat brister i Arvika kommuns hantering av särskoleplaceringar

4.2.1 Under år 2010 och 2011 genomförde Skolinspektionen en riktad tillsyn mot närmare sextio kommuner, däribland Arvika kommun, där tusentals elevärenden granskades avseende handläggning, utredning, information och beslutsfattande inför mottagande i särskola. Tillsynsuppdraget avsåg samtliga elever som var placerade i särskola vid tidpunkten för tillsynen.

4.2.2 Tillsynen mynnade ut i en rapport i vilken det konstaterades att kvaliteten i handläggningen och underlagen till beslut hade varit bristfällig i 96 procent av de granskade ärendena. Det konstaterades också att kommunerna i de flesta fall inte anförde några skäl för sina beslut, trots att det av ett beslut om särskoleplacering alltid bör framgå vilken utredning beslutet grundar sig på samt vilka omständigheter som varit avgörande för att placera barnet i särskola. I sin rapport riktade Skolinspektionen därför kritik mot samtliga granskade kommuner

(se Skolinspektionens rapport ”Mottagandet i särskolan under lupp”, [bilaga 12](#)).

- 4.2.3 Mot Arvika kommun riktade Skolinspektionen allvarlig kritik. Bristerna bestod både i att nödvändiga utredningar helt saknades och att utredningar som fanns inte höll tillräcklig kvalitet. I många fall hade också utredningarna genomförts lång tid innan beslutet om särskoleplacering fattades.
- 4.2.4 Skolinspektionen granskade 12 elevärenden i Arvika kommun och fann allvarliga brister i samtliga. En genomgående brist var att kommunen inte dokumenterade någon motivering till sina beslut om särskoleplacering. Kommunen ålades att komplettera eller göra nya utredningar samt fatta nya beslut i samtliga dessa ärenden, göra en översyn av alla kommunens elevärenden gällande mottagande i särskola och redovisa hur kommunen i fortsättningen skulle säkerställa att elevers mottagande i särskolan följde författningarnas krav (se Skolinspektionens tillsynsbeslut avseende Arvika kommun den 13 december 2010, [bilaga 13](#)).
- 4.2.5 I sitt beslut gällande Arvika kommun betonade Skolinspektionen särskilt att beslut i frågor om mottagande i särskola får många och långtgående konsekvenser för det enskilda barnet och att det därför är av största vikt att ett sådant beslut grundas på ett tillräckligt beslutsunderlag med en fullgod utredning.
- 4.2.6 Erik Dahlströms ärende var ett av dem som blev föremål för Skolinspektionens granskning. Skolinspektionen kunde konstatera att beslutet att placera honom i särskola inte hade föregåtts av någon medicinsk och pedagogisk utredning på det sätt som Skolinspektionens allmänna råd föreskrev. Inspektionens

bedömning var därför att utredningen skulle göras om och att kommunen skulle fatta ett nytt beslut i Erik Dahlströms ärende (se Skolinspektionens bedömning, [bilaga 14](#)). Ett halvår efter att tillsynsbeslutet meddelats fattade kommunen beslut om att Erik Dahlström inte längre skulle vara placerad i särskolan.

5 RÄTTSLIG BAKGRUND

5.1 Särskolan är en särskild skolform som riktar sig till barn som har en utvecklingsstörning

- 5.1.1 Särskolan är en särskild skolform för barn som har behov av en särskild typ av undervisning på grund av att de har en utvecklingsstörning (se t.ex. SOU 2021:11 s. 573).
- 5.1.2 Vid sidan av de syften som ställs upp för barns skolgång i allmänhet, såsom att utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att tillägna sig kunskaper, är syftet med särskolan att ge elever med utvecklingsstörning en utbildning som är anpassad efter deras behov och förutsättningar (se 6 kap. 1 § äldre skollagen, 1985:1100, och 11 kap. 2 § skollagen, 2010:800).
- 5.1.3 Att barn tas emot i rätt skolform är en viktig rättssäkerhetsfråga, eftersom en särskoleplacering innebär konsekvenser för barnets framtida liv och utbildning. Därför är det viktigt att barn, som har skolrelaterade svårigheter utan att ha en utvecklingsstörning, inte hänvisas till särskolan i brist på lämpliga alternativ (SOU 2004:98 s. 99 och Rskr. 2005/06:151 s. 18–19).
- 5.1.4 Barn som har en utvecklingsstörning har rätt att gå i särskolan, eftersom de har behov av en sådan typ av undervisning. Barn som

behöver stöd för att nå grundskolans mål, utan att ha en utvecklingsstörning, har i stället rätt att få det stöd de behöver inom ramen för grundskolan. Det är först när grundskolans möjligheter att bistå barnet är helt uttömda som en särskoleplacering kan vara aktuell (se SOU 2004:98 s. 99 och 102 samt Rskr. 2005/06:151 s. 18–19).

5.2 Förutsättningarna för att placera ett barn i särskola är särskilt reglerade

- 5.2.1 När Erik Dahlström placerades i särskola år 2005 reglerades förutsättningarna för en sådan placering av den äldre skollagen och lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång. Dessa lagar tillämpades fram till den 1 juli 2011, då de ersattes av den nu gällande skollagen ("skollagen").
- 5.2.2 Under hela Erik Dahlströms skolgång gällde Skolverkets allmänna råd om rutiner för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan (SKOLFS 2001:23). Skolverket gav ut de allmänna råden tillsammans med kompletterande kommentarer kring hur råden skulle tolkas (se råden tillsammans med kommentarer i "Rutiner för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan", bilaga 15, hädanefter "Skolverkets allmänna råd"). I de allmänna råden angavs hur handläggningen av ärenden om placering i särskolan skulle genomföras.
- 5.2.3 Det är barnets hemkommun som prövar frågan om ett barn ska tas emot i särskolan och som har att ta ställning till om barnet tillhör särskolans personkrets eller inte (se 3 kap. 4 § äldre skollagen).

- 5.2.4 Fram till att den nya skollagen började tillämpas gällde ett krav på att barnets vårdnadshavare skulle samtycka till särskoleplaceringen för att en sådan placering skulle komma till stånd (se 2 § lagen om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång).
- 5.2.5 Kravet på samtycke innebar att barn inte kunde placeras i särskola mot föräldrarnas vilja (se prop. 1994/95:212 s. 16–17). Enbart föräldrarnas samtycke var däremot inte tillräckligt för en särskoleplacering. Även om föräldrarnas inställning till särskoleplaceringen bör beaktas är den inte, vare sig enligt den nuvarande eller tidigare lagstiftningen, ensamt avgörande för bedömningen (se 2 § lagen om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång och prop. 1994/95:212 s. 16, av vilka framgår att endast barn som har rätt att fullgöra sin skolplikt i särskolan får tas emot där).
- 5.2.6 För att ett barn ska placeras i särskola krävs, enligt såväl nuvarande som tidigare lagstiftning, att barnet tillhör särskolans personkrets. Under hela den tidsperiod som Erik Dahlström varit placerad i särskola har de grundläggande kriterierna för en sådan placering varit att barnet har en utvecklingsstörning och att barnet på grund av utvecklingsstörningen bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav (se 3 kap. 4 § äldre skollagen och 2 § lagen om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång).
- 5.2.7 För att hemkommunen ska kunna fatta beslut om mottagande i särskola krävs alltså att den slår fast att: 1) barnet har en utvecklingsstörning, 2) barnet inte når upp till grundskolans kunskapskrav, och 3) det föreligger ett orsakssamband mellan

utvecklingsstörningen och det faktum att barnet inte når upp till grundskolans kunskapskrav. I det följande utvecklas innebörden av dessa tre kriterier.

5.3 För att bli placerad i särskola krävs att barnet har en utvecklingsstörning

5.3.1 För att ett barn ska omfattas av särskolans personkrets och kunna bli placerat i särskola krävs först och främst att barnet har en utvecklingsstörning (se 1 kap. 5 § äldre skollagen).

5.3.2 Med utvecklingsstörning menas i allmänhet en intellektuell eller kognitiv funktionsnedsättning som beroende på grad och miljö utgör ett handikapp. Utvecklingsstörningen medför i många fall att personen behöver stöd och hjälp genom särskilda omsorger (se SOU 2003:35 s. 89 och prop. 1985/86:10 Del A s. 43–44).

5.3.3 En utvecklingsstörning medför en långsammare utvecklingstakt hos individen under hela livet. Det handlar om en nedsatt intellektuell förmåga i kombination med en nedsatt adaptiv förmåga, det vill säga förmågan att anpassa sig till omgivningen och att klara sin vardag (se SOU 2021:11 s. 711).

5.3.4 För att mäta ett barns intellektuella förmåga kan ett begåvningsstest användas där individens testpoäng ställs mot en normalfördelningskurva. Var gränsen för utvecklingsstörning går är inte exakt, utan bedömningen har i förarbeten beskrivits som ”godtycklig i den meningen att någon fastställer vad som kan anses vara normalt för [ett barn i] den åldern”. Vid bedömningen av ett barns intellektuella förmåga inför en eventuell särskoleplacering ska psykologiska, sociala och pedagogiska faktorer vägas samman (se prop. 1985/86:10 Del A s. 43).

5.4 För att bli placerad i särskolan krävs att barnet inte når upp till grundskolans kunskapskrav på grund av en utvecklingsstörning

- 5.4.1 Särskolan som skolform riktar sig till barn som inte klarar en skolgång i grundskolan. Inför en särskoleplacering måste det därför klarläggas om barnet, med de stödåtgärder som grundskolan kan erbjuda, kan klara att nå upp till grundskolans kunskapskrav.
- 5.4.2 De kunskapsmål barnet ska kunna nå upp till är de som följer av vid var tid gällande läroplan respektive kursplaner. Vid bedömningen av om barnet kan nå upp till grundskolans kunskapskrav måste beaktas det stöd som ska ges till alla grundskoleelever som har svårigheter i skolarbetet (se prop. 1994/95:212 s. 20).
- 5.4.3 Kravet på ett orsakssamband mellan det faktum att barnet inte når upp till grundskolans kunskapskrav och att barnet har en utvecklingsstörning tar sikte på att barn med skolrelaterade svårigheter inte ska hänvisas till särskolan i brist på lämpliga alternativ. Barn som av andra skäl har behov av särskilt stöd har i stället rätt till sådant stöd inom ramen för grundskolan (se SOU 2004:98 s. 99).

5.5 Vid ett beslut om särskoleplacering har kommunen en långtgående skyldighet att utreda om barnet uppfyller kriterierna för en särskoleplacering

- 5.5.1 Inför beslutet om särskoleplacering hade Arvika kommun en långtgående skyldighet att utreda om Erik Dahlström uppfyllde kriterierna för en särskoleplacering, det vill säga om han hade en

utvecklingsstörning och om han i så fall på grund av den inte nådde upp till grundskolans kunskapskrav.

- 5.5.2 Av 7 kap. 5 § skollagen följer numera att ett beslut om mottagande i särskola måste föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Bestämmelsen innefattar en kodifiering av Skolverkets allmänna råd om de utredningskrav som tidigare gällde på området (se prop. 2009/19:165 s. 388).
- 5.5.3 När Erik Dahlström placerades i särskolan gällde den äldre skollagen. I den lagen fanns ingen uttrycklig bestämmelse som angav vad utredningen inför ett beslut om särskoleplacering skulle innehålla. Kraven på kommunens utredning och beslut framgick i stället av förarbeten till den äldre skollagen, Skolverkets allmänna råd och allmänna förvaltningsrättsliga principer.
- 5.5.4 I förarbetena till den äldre skollagen betonades att barnets bästa måste vara utgångspunkten vid beslut om barns placering i viss skolform (se bet. 1995/96:UBU01). Vid flera tillfällen underströks också vikten av att beslut om att placera ett barn i särskolan föregås av en noggrann utredning. Det uttalades vidare att endast elever som tillhör särskolans personkrets ska tas emot i särskolan (se t.ex. prop. 1991/92:94 s. 23 och SOU 2003:35 s. 94).
- 5.5.5 Bedömningen av om ett barn tillhör särskolans personkrets eller inte skulle enligt förarbetena i regel baseras på pedagogiska, psykologiska och medicinska utredningar (se prop. 1994/95:212 s. 15–16 och SOU 2003:35 s. 94). Vid bedömningen av barnets

intellektuella förmåga skulle psykologiska, sociala och pedagogiska faktorer vägas samman (se prop. 1985/86:10 Del A s. 43). För att kunna göra en korrekt bedömning måste kommunerna ha tillgång till personal med goda kunskaper både om utvecklingsstörningar och om särskolan (se t.ex. prop. 1991/92:94 s. 23 och SOU 2003:35 s. 94). Slutligen skulle det beaktas att elever med svårigheter i skolarbetet hade rätt att få särskilt stöd inom ramen för grundskolan (se prop. 1994/95:212 s. 19).

- 5.5.6 Kraven på utredningen angavs vid den aktuella tidpunkten i Skolverkets allmänna råd. I sina kommentarer till råden underströk myndigheten att det ställdes höga krav på rättssäkerhet vid beslutsfattandet, eftersom ett beslut om särskoleplacering får många och långtgående konsekvenser för barnet. Rättssäkerhetskraven innebar i sammanhanget att ärendet måste bli tillräckligt utrett och att beslutet måste fattas på ett välgrundat underlag (se Skolverkets kommentar till råden i Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 8 och s. 16).
- 5.5.7 Det underlag som enligt de allmänna råden krävdes var en psykologisk, pedagogisk, medicinsk och social utredning som genomförts av personer med expertkunskaper på området (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 14–15).
- 5.5.8 Den psykologiska utredningen syftade till att beskriva barnets kognitiva förmåga (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 15). Genom denna utredning skulle det klarläggas om barnet uppfyllde det första kriteriet för placering i särskola, det vill säga om barnet hade en utvecklingsstörning eller inte.

- 5.5.9 Den pedagogiska utredningen syftade till att ge svar på om barnet hade förutsättningar att nå kunskapsmålen i grundskolan med det stöd barnet hade rätt till. Utredningen skulle baseras på observationer över tid och ge en allsidig och realistisk bild av barnets förutsättningar och möjligheter att nå kunskapsmålen. Bland annat skulle barnets kunskapsutveckling i olika ämnen redovisas. Av utredningen skulle vidare framgå om barnet hade förmåga att nå kunskapsmålen i grundskolan, vilka insatser som företagits för att anpassa utbildningen till barnets behov och om alla pedagogiska insatser och anpassningar som kunde krävas verkligen hade uttömts (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 14 och SOU 2004:98 s. 102).
- 5.5.10 Genom den pedagogiska utredningen skulle det klarläggas om barnet uppfyllde det andra kriteriet för särskoleplacering, det vill säga om barnet nådde upp till grundskolans kunskapskrav eller inte.
- 5.5.11 Den medicinska utredningen syftade till att ge en bild av barnets hälsa samt så långt som möjligt klargöra medicinska orsaker till barnets svårigheter och vad dessa kunde innebära för barnets fortsatta utveckling. Utredningen skulle ge besked om alternativa diagnoser som kunde förklara barnets svårigheter och i förekommande fall belysa ytterligare funktionshinder barnet hade (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 15).
- 5.5.12 Med andra ord skulle den medicinska utredningen klarlägga det tredje kriteriet för särskoleplacering, det vill säga om det förelåg ett orsakssamband mellan utvecklingsstörningen och det faktum att barnet inte nådde grundskolans kunskapskrav, eller om det kunde finnas andra förklaringar till barnets svårigheter.

- 5.5.13 Den sociala utredningen syftade till att komplettera underlaget och visa i vad mån barnets sociala situation kunde ge ytterligare förklaring när det gällde barnets förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 15). Även denna utredning skulle alltså klarlägga om det kunde finnas andra förklaringar till att barnet inte nådde kunskapskraven än att barnet hade en utvecklingsstörning.
- 5.5.14 Av de allmänna råden framgick att beslutsfattaren, efter att all utredning inhämtats, måste göra en samlad bedömning av om barnet inte nådde upp till grundskolans kunskapsmål och om detta berodde på en utvecklingsstörning. För ett sådant ställningstagande krävdes enligt råden en helhetsbedömning av barnet utifrån alla genomförda utredningar satta i relation till barnets livserfarenheter. Helhetsbedömningen skulle utgå från barnets bästa och grunda sig på den kunskap som fanns om barnet, hemmets och skolans iakttagelser av barnet, en utvärdering av de stödåtgärder som prövats och slutligen de inhämtade utredningarna (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 13).
- 5.5.15 Ett beslut om mottagande i särskola skulle innehålla beslutet och grunderna för beslutet. Av beslutsmotiveringen rekommenderade Skolverket att det skulle framgå vilka faktiska förhållanden och rättsregler som avgörandet grundats på samt vilka faktorer som beaktats i den sammanvägda bedömningen. I tveksamma fall skulle det framgå vilka faktorer som har varit avgörande (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 21–22).
- 5.5.16 Utöver de krav på utredningen som ställdes upp i äldre skollagen och dess förarbeten samt Skolverkets allmänna råd, hade

kommunen vid sitt beslutsfattande att förhålla sig till den då gällande förvaltningslagen och allmänna förvaltningsrättsliga principer.

- 5.5.17 Enligt gamla förvaltningslagen (1986:223) hade kommunen enligt officialprincipen en allmän skyldighet att se till att ärenden blev tillräckligt utredda (se prop. 2016/17:180 s. 148). Av den följer att det ankommer på myndigheten att se till att ärenden blir så utredda som dess beskaffenhet kräver. Denna utredningsplikt sträcker sig längre när det är myndigheten som tar initiativet till ett ingripande mot en enskild. Utredningsskyldigheten blir även mer omfattande om ärendet har stor betydelse för den enskilde, om beslutet får verkningar under lång tid, om den enskilde har svårt att själv prestera någon utredning och om den enskilde är en ung person (se Ulrik von Essen, *Arbete i offentlig förvaltning*, JUNO Version 3, s. 113–117).
- 5.5.18 Enligt 20 § gamla förvaltningslagen hade kommunen också en skyldighet att redogöra för de skäl som bestämt utgången för beslutet när den avgjorde ärenden som innebar myndighetsutövning.
- 5.5.19 Arvika kommun har även interna riktlinjer för hur sådana ärenden ska hanteras. Enligt de riktlinjer som gällde vid Skolinspektionens tillsyn 2010 skulle mottagande i särskolan föregås av fyra utredningar: pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social utredning. Den pedagogiska utredningen skulle genomföras av en specialpedagog och den psykologiska utredningen av skolpsykologen. För ett barn som mottagits i grundskolan skulle uppföljning göras av eleven vid övergång från årskurs 3 till 4, 6 till 7 samt 9 till gymnasiet för att utvärdera

om eleven var korrekt placerad i särskolan (se Skolinspektionens tillsynsbeslut avseende Arvika kommun den 13 december 2010, bilaga 13).

- 5.5.20 Sammantaget hade Arvika kommun en långtgående skyldighet att utreda om Erik Dahlström uppfyllde kriterierna för en särskoleplacering eller inte. Denna utredningsskyldighet följde av äldre skollagen och dess förarbeten, Skolverkets allmänna råd och allmänna förvaltningsrättsliga principer.
- 5.5.21 I målet gör Erik Dahlström gällande att Arvika kommun inte uppfyllt den utredningsskyldighet som ålegat den. I det följande redogör han för skälen för detta och varför det innebär att kommunen överträtt hans rätt till utbildning enligt 2 kap. 18 § regeringsformen och artikel 2 första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

6 RÄTTSLIG ARGUMENTATION

6.1 Sammanfattning

- 6.1.1 Erik Dahlström gör i målet gällande att Arvika kommun har överträtt hans rätt till utbildning enligt 2 kap. 18 § regeringsformen och artikel 2 första tilläggsprotokollet till Europakonventionen, genom att kommunen beslutat att placera honom i särskola utan att det funnits tillräckliga förutsättningar för en sådan placering.
- 6.1.2 Bristerna i Arvika kommuns beslut bestod i att kommunen inte redovisade några skäl för beslutet, inte gjorde någon helhetsbedömning, inte bedömde om beslutet var förenligt med

barnets bästa, inte inhämtade den utredning som krävdes och inte följde upp om särskoleplaceringen var korrekt.

6.1.3 Förutsättningarna för att placera Erik Dahlström i särskola var därför inte uppfyllda. Under sådana förhållanden hade Erik Dahlström rätt till utbildning i grundskolan. Att han trots det placerades i särskolan, med de begränsningar i utbildningens innehåll som en sådan placering medför, innebär att han inte har fått den utbildning han har haft rätt till.

6.1.4 Till följd av överträdelsen har Erik Dahlström rätt till skadestånd av Arvika kommun.

6.2 Rätten till utbildning

6.2.1 Enligt 2 kap. 18 § regeringsformen har alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Denna rättighet skyddas också av artikel 2 första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

6.2.2 När rätten till utbildning infördes i regeringsformen var avsikten att den skulle utgöra en precisering av motsvarande skydd i Europakonventionen (se prop. 1993/94:117 s. 26). Erik Dahlström menar därför att rätten till utbildning i regeringsformen och Europakonventionen har motsvarande innebörd i det avseende som aktualiseras i det här målet.

6.2.3 I förarbetena till grundlagsbestämmelsen uttalades att tillgången till utbildning är av grundläggande betydelse för den enskildes välfärd och av stor betydelse för det demokratiska samhällets fortbestånd (se prop. 1993/94:117 s. 25 f). Europadomstolen har anfört motsvarande utgångspunkter och understrukt att

rättigheten inte får tolkas restriktivt, eftersom den har en fundamental roll i ett demokratiskt samhälle. Enligt Europadomstolen råder det ingen tvekan om att tillgång till grundläggande utbildning är avgörande för ett barns utveckling (se *Timishev v. Russia*, nos. 55762/00 and 55974/00, § 64, ECHR 2005-XII).

- 6.2.4 Rätten till utbildning är alltså en grundläggande rättighet av avgörande betydelse för såväl det enskilda barnet som samhället i stort. Därför måste varje åtgärd som innebär en begränsning av rättigheten omgärdas av höga krav på rättssäkerhet. Såvitt avser särskoleplaceringen av Erik Dahlström har de rättssäkerhetskrav kommunen haft att förhålla sig till framgått av äldre skollagen och dess förarbeten samt Skolverkets allmänna råd och allmänna förvaltningsrättsliga principer.
- 6.2.5 Enligt Europakonventionen får ingen förvägras rätten till undervisning. Det innebär både att barn inte får nekas den undervisning som finns tillgänglig i konventionsstaten och att staten måste vidta åtgärder för att säkerställa åtnjutandet av rättigheten (se *Case "relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium"* (merits), 23 July 1968, Series A no. 6, § 3 under rubriken "the Law").
- 6.2.6 I en svensk kontext innebär det att barn som har skolplikt i Sverige har rätt till den grundläggande utbildning som det allmänna tillhandahåller här. Hur utbildningen för barn i Sverige ska vara utformad regleras av skollagstiftningen. Att rätten till utbildning får sitt närmare innehåll genom de regler och principer som följer av skollagstiftningen bekräftades i förarbetena till 2 kap. 18 § regeringsformen, där det uttalades att "rättigheten

motsvaras av den rätt till grundskoleutbildning som följer av den nuvarande skollagen” (se prop. 1993/94:117 s. 26–27).

- 6.2.7 Enligt såväl äldre som nuvarande skollagen har barn som är bosatta i Sverige skolplikt. Skolplikten ska börja fullgöras i förskoleklassen och därefter i grundskolan eller annars i den skolform där barnet tas emot (se 3 kap. 2 § äldre skollagen och 7 kap. 4 § skollagen).
- 6.2.8 Huvudregeln är alltså att barn ska få sin utbildning och fullgöra sin skolplikt i grundskolan. Från denna huvudregel finns undantag för barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning. De barnen ska i stället tas emot i grundsärskolan (se 1 kap. 5 § äldre skollagen och 7 kap. 5 § skollagen). De regler som styr placeringen av ett barn i särskola har således formen av en undantagsreglering och ställer höga krav bland annat på den utredning som ligger till grund för ett sådant beslut.
- 6.2.9 Skollagstiftningen, och innebörden av barnets rätt till utbildning, ska också tolkas i enlighet med Barnkonventionen (se prop. 2017/18:186 s. 1 och 76 samt såvitt avser motsvarande rättighet i Europakonventionen, *Catan and Others v. the Republic of Moldova and Russia* [GC], nos. 43370/04, 8252/05 and 18454/06, § 136). Det betyder att barnets rättigheter enligt konventionen ska beaktas vid alla beslut som rör barnets skolgång.
- 6.2.10 Av artiklarna 28 och 29 Barnkonventionen följer att barn har rätt till en utbildning som maximerar barnets förmåga och som utvecklar dess personlighet, anlag och färdigheter. Dessutom ska

utbildningen ta hänsyn till utvecklingen av barnets förmågor (se Committee on the Rights of the Child, General Comment NO.1 [2001], Article 29 (1): The aims of education, 17 April 2001, p. 2–3, 9 och 12).

6.2.11 I nu aktuellt avseende innebär det att ett barn har rätt att tas i emot i den skolform, grund- eller särskola, som på bästa sätt tillgodoser dess behov av lärande och utveckling. Ett barn som inte uppfyller särskolans kriterier har mot den bakgrunden rätt att fullgöra sin utbildning i grundskolan.

6.2.12 Sammanfattningsvis innebär den grundläggande rätten till utbildning i regeringsformen och i Europakonventionen att barn som är skolpliktiga i Sverige har rätt till utbildning enligt de regler som följer av skollagstiftningen. Enligt äldre skollagen och skollagen är huvudregeln att barn ska få sin utbildning i grundskolan. För att göra avsteg från huvudregeln ställs höga krav på utredning och kvalitet i beslutsfattandet.

6.3 Arvika kommuns beslut om särskoleplacering levde inte upp till de höga krav som ställdes på ett sådant beslut

6.3.1 Arvika kommuns beslut om särskoleplacering av Erik Dahlström levde inte upp till de höga krav som ställdes på ett sådant beslut. Skälen för det är följande.

6.3.2 *För det första* förelåg brister i kommunens beslutsmotivering. Av 20 § gamla förvaltningslagen följde en skyldighet att vid alla beslut som innebar myndighetsutövning redogöra för de skäl som bestämt utgången för beslutet. Det ålåg därvid kommunen att göra en helhetsbedömning av om förutsättningarna för en särskoleplacering var uppfyllda och att bedöma om

särskoleplaceringen var förenlig med barnets bästa. Det ålåg också kommunen att ange vilka faktiska förhållanden avgörandet grundats på och vilka faktorer som beaktats i den sammanvägda bedömningen (se t.ex. prop. 1991/92:94 s. 23, bet. 1995/96:UBU01 och Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 13 och 21–22, samt vidare ovan under rubriken 5.5).

- 6.3.3 Beslutet om särskoleplacering av Erik Dahlström saknar dock helt beslutsmotivering (se Beslut om utbildning i särskola den 30 maj 2005, bilaga 5). Arvika kommun har därför inte levt upp till de höga krav som ställdes på ett sådant beslut vad gäller beslutsmotiveringen.
- 6.3.4 *För det andra* förelåg brister i den pedagogiska utredning som låg till grund för beslutet. En sådan utredning skulle ge en allsidig och realistisk bild av barnets förutsättningar och möjligheter att nå grundskolans kunskapsmål. Av utredningen skulle det framgå hur barnets kunskapsutveckling sett ut i olika ämnen, om barnet hade förmåga att nå kunskapsmålen, vilka insatser som företagits för att anpassa utbildningen till barnets behov och om alla möjligheter att sätta in pedagogiska insatser och anpassningar hade uttömts (se Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 14, SOU 2004:98 s. 102 samt vidare ovan under rubriken 5.5).
- 6.3.5 Den pedagogiska utredningen som lades till grund för beslutet om särskoleplacering av Erik Dahlström saknade dock en bedömning av om han kunde förväntas nå grundskolans kunskapsmål med det stöd han hade rätt till och om alla grundskolans möjligheter att bistå honom var uttömda. Vidare saknades det en redogörelse för Erik Dahlströms kunskapsutveckling och vilka insatser som hade företagits för att anpassa utbildningen efter hans behov.

Exempelvis noterades att Erik Dahlström hade en hörselskada, men någon bedömning av hur den pedagogiska miljön kunde anpassas utifrån det gjordes inte. Dessutom framkom att utredarna ansåg sig sakna behörighet att överhuvudtaget genomföra pedagogiska utredningar (se Pedagogisk utredning, bilaga 3). Vid sin tillsyn bedömde Skolinspektionen också att den pedagogiska utredningen var otillräcklig (se Skolinspektionens bedömning, bilaga 14). Under dessa förhållanden har Arvika kommuns beslut om särskoleplacering av Erik Dahlström inte levt upp till de höga krav som ställdes på ett sådant beslut vad gäller innehållet i den pedagogiska utredning som skulle läggas till grund för beslutet.

6.3.6 *För det tredje* inhämtade kommunen inte en sådan medicinsk utredning beträffande Erik Dahlströms hälsotillstånd som krävdes inför ett beslut om särskoleplacering. En skyldighet att inhämta medicinsk utredning följde av såväl förarbeten som Skolverkets allmänna råd (se t.ex. prop. 1994/95:212 s. 15–16 och Skolverkets allmänna råd, bilaga 15, s. 14–15 samt vidare ovan under rubriken 5.5). Att Arvika kommun inte inhämtade någon medicinsk utredning inför beslutet om särskoleplacering av Erik Dahlström ansåg Skolinspektionen utgjorde en brist i kommunens hantering av det aktuella ärendet (se Skolinspektionens bedömning, bilaga 14).

6.3.7 Syftet med en medicinsk utredning är att belysa alternativa diagnoser eller funktionshinder som kan förklara barnets svårigheter i skolan. I Erik Dahlströms fall fanns särskild anledning att inhämta en sådan utredning, eftersom hans medfödda hörsel- respektive CP-skada hade kunnat förklara hans

svårigheter. Av den psykologutredning som genomfördes 2011 framgår exempelvis att Erik Dahlströms hörselnedsättning kunde vara anledningen till att han som barn hade vissa språkliga svårigheter, såsom ett bristande ordförråd (se Psykologisk utredning den 22 februari 2011, s. 3, bilaga 6). En medicinsk utredning hade således kunnat klarlägga att Erik Dahlströms svårigheter i skolan berodde på hans medfödda hörselskada och inte på en utvecklingsstörning. Avsaknaden av en medicinsk utredning utgör därför en allvarlig brist i Arvika kommuns beslut om särskoleplacering av Erik Dahlström. Arvika kommun har därför inte levt upp till de höga krav som ställdes på ett sådant beslut vad gäller skyldigheten att inhämta en medicinsk utredning.

- 6.3.8 *För det fjärde* följde kommunen inte upp beslutet på ett sådant sätt som kunnat krävas av den i det aktuella fallet. Det är av stor vikt att elever som inte tillhör särskolans personkrets inte placeras i särskolan (se t.ex. prop. 1991/92:94 s. 23). Därav följer också att om det framkommer att eleven är felaktigt placerad i särskola ska placeringen upphöra. Av allmänna förvaltningsrättsliga principer följer vidare ett generellt krav på kommunen att se till att dess ärenden blir så utredda som dess beskaffenhet kräver (se prop. 2016/17:180 s. 148 samt vidare ovan under rubriken 5.5). Kommunens utredningsskyldighet har varit särskilt långtgående i det aktuella fallet mot bakgrund av *att* kommunen tagit initiativ till placeringen, *att* det rört sig om ingripande myndighetsutövning som fått stor betydelse för Erik Dahlström, *att* placeringen fått verkningar för Erik Dahlström under lång tid, *att* Erik Dahlström hade svårt att själv prestera den utredning som krävdes och *att* Erik Dahlström var ett barn under tiden

placeringen pågick (jfr. Ulrik von Essen, *Arbete i offentlig förvaltning*, JUNO Version 3, s. 113–117).

6.3.9 Av den psykologiska utredningen som lades till grund för beslutet framkom vidare att Erik Dahlström bedömts ligga i gränslandet för diagnosen lindrig utvecklingsstörning (se Psykologutlåtande, bilaga 1). Mot bakgrund av detta, samt att Erik Dahlström har en medfödd hörselskada som kan ha påverkat resultatet, borde kommunen senare ha följt upp och kontrollerat om Erik Dahlström verkligen tillhörde särskolans personkrets. Kommunen gjorde emellertid inte några uppföljningar och vidtog inte heller några kompletterande utredningsåtgärder. Arvika kommun har därför inte levt upp till de höga krav som ställdes på ett beslut om särskoleplacering vad gäller skyldigheten att följa upp beslutet och vid behov inhämta kompletterande utredning.

6.3.10 Sammantaget levde Arvika kommuns beslut om särskoleplacering av Erik Dahlström inte upp till de höga krav som enligt gällande regelverk ställdes på ett sådant beslut såvitt avsåg beslutsmotiveringen, den pedagogiska utredningen, den medicinska utredningen och uppföljningen av beslutet. Det innebär att förutsättningarna för att placera Erik Dahlström i särskola inte var uppfyllda.

6.4 Särskoleplaceringen innebär en överträdelse av Erik Dahlströms rätt till utbildning

6.4.1 Bristerna i Arvika kommuns beslut medförde att Erik Dahlström placerades i särskola, trots att det saknades förutsättningar för det. I avsaknad av förutsättningar för särskoleplacering har Erik Dahlström haft rätt till utbildning i grundskolan.

Särskoleplaceringen innebar därför en överträdelse av Erik Dahlströms rätt till utbildning.

- 6.4.2 För ett barn som tillhör särskolans personkrets, och därför har behov av att gå i särskolan, är placering i särskola en rättighet. För ett barn som inte tillhör särskolans personkrets innebär en särskoleplacering i stället att barnet får en utbildning med begränsat innehåll och väsentligt lägre ställda kunskapsmål än de barnet har rätt till. En sådan utbildning får också till följd att barnet berövas möjligheten att kvalificera sig för gymnasie- eller högskoleutbildning.
- 6.4.3 Innehållet i utbildningen skiljer sig avsevärt åt mellan grundskolan och särskolan. En avgörande skillnad är att elever i grundskolan läser betydligt fler ämnen. Skillnaden i antalet ämnen beror på att ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap är sammanslagna till ett ämne, samhällsorienterande ämnen, i särskolan. På samma sätt är ämnena biologi, fysik och kemi sammanslagna till ett ämne, naturorienterande ämnen, i särskolan. Elever i grundskolan kan också, till skillnad från elever i särskolan, läsa moderna språk (se bilaga 1 till särskoleförordningen, 1995:206, samt bilaga 3 till äldre skollagen, se även SOU 2021:11 s. 678 för en närmare beskrivning).
- 6.4.4 Undervisningen utgår dessutom från olika kursplaner i grund- respektive särskolan och undervisningstiden för varje ämne skiljer sig åt mellan skolformerna. Exempelvis har de praktisk-estetiska ämnena fler undervisningstimmar i särskolan än i grundskolan. På motsvarande sätt har teoretiska ämnen såsom svenska, engelska, matematik och samhällsorienterande ämnen

betydligt fler undervisningstimmar i grundskolan än i särskolan (se bilaga 1 till särskoleförordningen, 1995:206, samt bilaga 3 till äldre skollagen, se även SOU 2021:11 s. 679).

- 6.4.5 Vidare skiljer sig kunskapsmålen i undervisningen åt väsentligt i grund- respektive särskolan. För en jämförelse mellan kunskapsmålen i svenska, engelska och matematik i de olika skolformerna vid tiden för Erik Dahlströms skolgång, se bilaga 16.
- 6.4.6 En ytterligare skillnad mellan grundskolan och särskolan är att betyg i grundsärskolan är frivilligt och enbart sätts om eleven eller elevens vårdnadshavare begär det (se 7 kap. 3 § särskoleförordningen).
- 6.4.7 Slutligen är gymnasieskolan endast öppen för ungdomar som avslutat grundskoleutbildning (se 5 kap. 1 § äldre skollagen). Utbildning i gymnasieskolan är därefter avgörande för att bli antagen till högskoleutbildning (se 1 kap. 8 § högskolelagen, 1992:1434, och 7 kap. 2 § högskoleförordningen, 1993:100).
- 6.4.8 Mot denna bakgrund kan det konstateras att undervisningen i särskolan har ett begränsat innehåll och utgår från betydligt lägre ställda kunskapsmål än i grundskolan. En elev som genomgår särskolan kan inte heller kvalificera sig för gymnasie- eller högskoleutbildning.
- 6.4.9 Sammantaget har Erik Dahlström haft rätt till utbildning i grundskolan, eftersom det saknats förutsättningar att placera honom i särskola. Arvika kommuns beslut att trots det placera honom i särskola har inneburit att han har fått en annan utbildning

än den han har haft rätt till. Därmed har Arvika kommun överträtt Erik Dahlströms rätt till utbildning.

6.5 På grund av överträdelsen har Erik Dahlström rätt till ideellt skadestånd av Arvika kommun

- 6.5.1 När det allmänna överträder enskildas grundläggande rättigheter enligt regeringsformen eller Europakonventionen kan det ge upphov till skadeståndsansvar gentemot den enskilde. Att Arvika kommun har överträtt Erik Dahlströms rätt till utbildning medför att han har rätt till skadestånd av kommunen med stöd av i första hand 2 kap. 18 § regeringsformen och i andra hand artikel 2 första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.
- 6.5.2 Av Högsta domstolens praxis följer att mål om rättigheter som skyddas av både regeringsformen och Europakonventionen i första hand ska prövas utifrån bestämmelserna i regeringsformen (se till exempel rättsfallen NJA 2005 s. 805, NJA 2012 s. 400 och ”Parkfastigheten” NJA 2018 s. 753).
- 6.5.3 Högsta domstolen har i de så kallade medborgarskapsfallen (”Medborgarskapet I” NJA 2014 s. 323 och ”Medborgarskapet II” NJA 2018 s. 103) slagit fast att en överträdelse av bestämmelsen i 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen kan aktualisera skadeståndsskyldighet för staten. Erik Dahlströms uppfattning är att bestämmelsen i 2 kap. 18 § regeringsformen på motsvarande sätt är skadeståndsgrundande och att även en kommun kan åläggas skadeståndsskyldighet vid överträdelse av rättigheter enligt 2 kap. regeringsformen (se SOU 2020:44 s. 265–268 med vidare hänvisningar).

- 6.5.4 Vid införandet av 2 kap. 18 § regeringsformen avgränsades bestämmelsens tillämpningsområde till barn som omfattas av skolplikten i syfte att förtydliga den enskildes rätt i förhållande till det allmännas skyldigheter. Enligt förarbetena fick bestämmelsens nuvarande utformning följden att det blir ”lättare att göra rättigheten gällande juridiskt” (se prop. 1993/94:117 s. 27). Att bestämmelsen förutsätts kunna göras gällande juridiskt har även nyligen bekräftats i den parlamentariska utredningen ”Grundlagsskadestånd – ett rättighetsskydd för enskilda” vars syfte var att överväga om rätten till ersättning från det allmänna för skada som orsakats vid överträdelser av 2 kap. regeringsformen bör lagfästas (se SOU 2020:44 s. 160).
- 6.5.5 Mot denna bakgrund anser Erik Dahlström att det finns förutsättningar att tillerkänna honom ideellt skadestånd med direkt stöd av 2 kap. 18 § regeringsformen.
- 6.5.6 I den mån Erik Dahlström inte kan beviljas skadestånd med stöd av bestämmelsen i 2 kap. 18 § regeringsformen har han rätt till skadestånd med direkt stöd av Europakonventionen.
- 6.5.7 Sedan den 1 april 2018 regleras den enskildes rätt till ersättning för ideell skada som uppstått till följd av en överträdelse av Europakonventionen i 3 kap. 4 § skadeståndslagen (1972:207). Av bestämmelsen framgår att en kommun ska ersätta bland annat ideell skada som har uppkommit till följd av en överträdelse av Europakonventionen, om det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.
- 6.5.8 Bestämmelsen i 3 kap. 4 § skadeståndslagen hade inte trätt i kraft vid tidpunkten för den överträdelse som det här målet rör.

Införandet av bestämmelsen var dock i allt väsentligt en kodifiering av den praxis som gällt sedan tidigare och som innebär att skadestånd kan ges ut direkt med stöd av Europakonventionen, om det krävs för att Sverige ska leva upp till förpliktelsen att tillhandahålla ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen (se prop. 2017/18:7 s. 52 och rättsfallet NJA 2013 s. 842 p. 16–18 med vidare hänvisningar).

6.5.9 Det är kommunen som skadeståndsrättsligt ansvarar för konventionsöverträdelser som begås i den egna verksamheten. En sådan ordning är väl förenlig med det kommunala självstyret, speglar systematiken i skadeståndslagen och är lämplig av effektivitetsskäl (se Högsta domstolens förtydligande av rättsläget rörande kommuners skadeståndsansvar för konventionsöverträdelser i rättsfallet NJA 2009 s. 463).

6.5.10 Erik Dahlströms uppfattning är att ett ideellt skadestånd i det här fallet är nödvändigt för att kompensera honom för överträdelserna och att ett sådant skadestånd därför ska ges ut.

6.6 Preskriptionstiden för Erik Dahlströms anspråk ska räknas från den 7 juni 2011

6.6.1 Erik Dahlströms inställning är att preskriptionstiden för hans anspråk mot Arvika kommun ska räknas från den dag då kommunen fattade beslut om att särskoleplaceringen skulle upphöra, den 7 juni 2011.

6.6.2 Erik Dahlström framställde den 7 december 2020 en skriftlig erinran till Arvika kommun om hans fordran på skadestånd (se Preskriptionsavbrott den 7 december 2020, [bilaga 17](#)). Genom att kommunen tog emot handlingen har preskriptionsavbrott skett

enligt 5 § 2 p. preskriptionslagen (1981:130). Erik Dahlströms anspråk är därför inte till någon del preskriberat.

- 6.6.3 Följande utgångspunkter ska ligga till grund för preskriptionstidens beräkning i målet.
- 6.6.4 Eftersom inget särskilt är föreskrivet beträffande skadeståndsfordringar grundade på det allmännas överträdelse av regeringsformen eller Europakonventionen, är preskriptionslagen tillämplig på Erik Dahlströms skadeståndsanspråk (se 1 § preskriptionslagen). För skadeståndsanspråk som riktas mot det allmänna gäller som utgångspunkt att fordran preskriberas tio år efter dess tillkomst, om inte preskriptionstiden avbryts dessförinnan (se 2 och 6 §§ preskriptionslagen).
- 6.6.5 Om en skadeståndsfordran grundar sig på en skadegörande handling är utgångspunkten att fordran tillkommer, och preskriptionstiden börjar löpa, vid tidpunkten för den skadegörande handlingen. Om den skadegörande handlingen är pågående under en längre tid kan i vissa fall preskriptionstiden börja löpa successivt, och räknas från varje dag som handlingen fortgår.
- 6.6.6 När den skadegörande handlingen utgörs av att det allmänna överträtt en grundläggande rättighet kan dock en särskild preskriptionsregel gälla. I sådana situationer har Högsta domstolen uttalat att preskriptionstiden suspenderas under den tid som överträdelsen pågår. Preskriptionstiden börjar då löpa först vid den tidpunkt den enskilde haft en reell möjlighet att göra sin fordran gällande. Det innebär att om överträdelsen består i att en myndighet, genom myndighetsutövning, upprätthållit ett visst

synsätt under en längre tid ska preskriptionstiden räknas från den tidpunkt då den felaktiga uppgiften korrigerades (se rättsfallet ”Medborgarskapet II” NJA 2018 s. 103).

6.6.7 I Erik Dahlströms fall har Arvika kommun gjort sig skyldig till en överträdelse av hans grundläggande rätt till utbildning, enligt såväl regeringsformen som Europakonventionen. Det har rört sig om en överträdelse som Arvika kommun genom myndighetsutövning upprätthållit under en längre tid och som upphört först i och med att Erik Dahlström åter placerades i grundskolan. Det var först genom det beslutet som Erik Dahlström fick en reell möjlighet att göra sin fordran mot kommunen gällande. Preskriptionstiden ska därför räknas från den 7 juni 2011, med beaktande av preskriptionsavbrott den 7 december 2020. Eriks Dahlströms anspråk är därför inte till någon del preskriberat.

6.7 Skadeståndet ska bestämmas till 250 000 kronor

6.7.1 Ideellt skadestånd för överträdelser av rättigheter i regeringsformen och Europakonventionen ska bestämmas enligt motsvarande principer. Skadeståndets storlek ska bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till överträdelsens art och omständigheterna i övrigt (se rättsfallet ”Medborgarskapet II” NJA 2018 s. 103 p. 22 med vidare hänvisningar och SOU 2020:44 s. 274 f. Se även 5 kap. 8 § skadeståndslagen, som – även om den inte är tillämplig på Erik Dahlströms fall – är en kodifiering av tidigare praxis).

6.7.2 Vid bedömningen av överträdelsens art ska hänsyn tas till vilken rättighet som har överträtts och hur allvarlig överträdelsen har

varit. Med omständigheterna i övrigt avses hur överträdelsen typiskt sett upplevs av en person i den skadelidandes situation (se prop. 2017/18:7 s. 65 och SOU 2020:44 s. 275).

- 6.7.3 Erik Dahlström har fråntagits en grundläggande rättighet. Eftersom han var ett barn när överträdelsen pågick hade han svårt att tillvarata sin rätt. Trots det agerade han som 15-åring själv för att få överträdelsen att upphöra. Överträdelsen pågick under lång tid och har fått livslånga efterverkningar i och med att särskoleplaceringen inneburit långtgående begränsningar av Erik Dahlströms studie- och yrkesmöjligheter. Att han felaktigt varit placerad i särskola under större delen av sin skolgång har dessutom präglat Erik Dahlströms självbild och han känner stor sorg över det han aldrig kommer att kunna uppnå till följd av särskoleplaceringen.
- 6.7.4 Erik Dahlströms uppfattning är att överträdelsen i hans fall är av ett sådant slag att det är nödvändigt att ge ut ett ideellt skadestånd och att skadeståndet, med hänsyn till överträdelsens art och omständigheterna i övrigt, ska bestämmas till 250 000 kronor.

7 PRELIMINÄR BEVISUPPGIFT

7.1 Muntlig bevisning

- 7.1.1 Partsförhör under sanningsförsäkran med Erik Dahlström. Han ska höras om omständigheterna kring Arvika kommuns beslut om utbildning i särskola, hur han upplevde tiden i särskolan och hur särskoleplaceringen har påverkat honom. Förhöret återopas till styrkande av

- att den begärda ersättningen avseende ideell skada är skälig.

7.1.2 Vittnesförhör med [REDACTED] (Erik Dahlströms pappa). Han ska höras om omständigheterna kring Arvika kommuns beslut om utbildning i särskola. Förhöret återopas till styrkande av

- att den begärda ersättningen avseende ideell skada är skälig.

7.2 Skriftlig bevisning

7.2.1 Arvika kommuns beslut om utbildning i särskola den 30 maj 2005, bilaga 5, till styrkande av

- att Arvika kommun inte angav några skäl för beslutet,
- att Arvika kommun inte redovisade någon helhetsbedömning av om Erik Dahlström tillhörde särskolans personkrets,
- att Arvika kommun inte redovisade någon bedömning av om samtliga förutsättningar för en särskoleplacering var uppfyllda, och
- att Arvika kommun inte redovisade någon bedömning av om särskoleplaceringen var förenlig med barnets bästa.

- 7.2.2 Pedagogisk utredning, bilaga 3, och Skolinspektionens bedömning, bilaga 14, båda till styrkande av
- *att* den pedagogiska utredningen saknade en bedömning av om Erik Dahlström kunde förväntas nå grundskolans kunskapsmål med det stöd han hade rätt till,
 - *att* den pedagogiska utredningen saknade en bedömning av om alla grundskolans möjligheter att bistå Erik Dahlström var uttömda,
 - *att* den pedagogiska utredningen saknade en redogörelse för Erik Dahlströms kunskapsutveckling och vilka insatser som hade företagits för att anpassa utbildningen efter hans behov, och
 - *att* utredarna själva ansåg sig sakna behörighet att genomföra en pedagogisk utredning.
- 7.2.3 Arvika kommuns beslut om utbildning i särskola den 30 maj 2005, bilaga 5, och Skolinspektionens bedömning, bilaga 14, båda till styrkande av
- *att* kommunen inte inhämtade någon medicinsk utredning inför beslutet om utbildning i särskola.
- 7.2.4 Psykologutlåtande den 31 mars 2004, bilaga 1, och psykologisk utredning den 22 februari 2011, bilaga 6, båda till styrkande av
- *att* Erik Dahlström inledningsvis bedömts ligga i gränslandet för diagnosen lindrig utvecklingsstörning,
 - *att* Erik Dahlström har en medfödd hörselskada, och

- *att* Arvika kommun efter testresultaten 2004 inte följt upp och kontrollerat om Erik Dahlström tillhörde särskolans personkrets.

7.2.5 Psykologisk utredning den 22 februari 2011, bilaga 6, till styrkande av

- *att* Erik Dahlström vid senare utredning bedömts inte tillhöra särskolans personkrets.

7.2.6 Arvika kommuns beslut om utbildning i särskola den 30 maj 2005, bilaga 5, och Arvika kommuns beslut om upphörande av särskoleplacering den 7 juni 2011, bilaga 8, båda till styrkande av

- *att* Erik Dahlström varit placerad i särskola under sex års tid.

Som ovan,

Elsa Haggård

Erica Wide